

VPLYV ROPNÝCH SPOLOČNOSTÍ AKO ZAHRANIČNÝCH INVESTOROV NA ŽIVOTNÉ PROSTREDIE A ROZVOJ MIESTNYCH KOMUNIT V HOSTITEL'SKÝCH KRAJINÁCH

TATIANA HLUŠKOVÁ

Katedra medzinárodného obchodu, Obchodná fakulta Ekonomickej univerzity v Bratislave, Bratislava

Abstrakt:

Cieľom príspevku je zhodnotiť dôsledky programov spoločenskej zodpovednosti, udržateľného rozvoja a ochrany životného prostredia, ktoré ropné spoločnosti uskutočňujú v hostiteľských krajinách. Tieto firmy sú často najväčšími zahraničnými investormi v danom štáte a významne ovplyvňujú tak hospodárstvo, ako aj spoločnosť ako celok. V prípade mnohých rozvojových krajín dokonca svojimi aktivitami čiastočne supľujú činnosť štátu. Výsledkom ich pôsobenia je zvyšovanie kvality života a konkurencieschopnosti hostiteľských štátov. Činnosť ropných spoločností však neprináša iba pozitívne vplyvy: často ju sprevádzajú porušovanie ľudských práv, ničenie životného prostredia, korupcia a tzv. paradox hojnosti, kedy sa rast príjmov z ťažby nepremietne do zvýšenia životnej úrovne obyvateľstva. Keďže téme udržateľného rozvoja sa dostáva čoraz väčšej pozornosti zo strany investorov i verejnosti, aktivity ropných spoločností súvisiace s udržateľnosťou sú pozorne sledované a majú významný vplyv na ich reputáciu.

Kľúčové slová:

ropné spoločnosti, udržateľný rozvoj, životné prostredie, miestne spoločenstvá, spoločnosť.

Abstract:

The aim of this paper is to evaluate the impact of environmental, sustainable development and corporate social responsibility programs of oil companies on the host countries. These companies are often the biggest foreign investors in the given country and their activities affect not only the economy, but also the society as a whole. In case of many developing countries, they even partly substitute the role of government. The result of their activity is the improvement of the quality of life and competitiveness of the host countries. However, operations of oil companies do not have only positive effects. They are often accompanied with human rights infringement, devastation of the environment, corruption or the paradox of plenty (a situation when the rise in oil revenues does not result in the growth of population's living standard). Since the issue of sustainable development receives more and more attention from the investors and the public as well, oil companies' activities associated with sustainability are closely watched and they have a significant impact on their reputation.

Keywords:

oil companies, sustainable development, environment, local communities, society.

1 Úvod

Ropné spoločnosti už z podstaty svojej činnosti významne ovplyvňujú prostredie, v ktorom pôsobia. Keďže ich aktivity sú zvyčajne rozšírené do mnohých krajín, musia sa vyrovnávať s rôznorodosťou podmienok a individuálne pristupovať ku každému svojmu projektu. Ropné spoločnosti sa už nezodpovedajú iba akcionárom, ale aj ďalším záujmovým skupinám (stakeholders), ktoré ovplyvňujú a sú ovplyvňované ich činnosťami: medzi ne patria napr. miestne komunity, vlády, mimovládne a medzinárodné organizácie či široká verejnosť. Média a rozšírenie informačných a komunikačných technológií spolu s týmito záujmovými skupinami vytvárajú na firmy tlak súvisiaci s poškodením reputácie v dôsledku akýchkoľvek negatívnych udalostí. Vytvára sa preto nový model firmy, ktorej hlavným cieľom nie je iba zisk, ale i dosiahnutie dobrých vzťahov s rôznymi záujmovými skupinami a v konečnom dôsledku pozitívny vplyv na celú spoločnosť. S tým úzko súvisí otázka udržateľného rozvoja, ktorá sa však nevzťahuje iba na životné prostredie, ale aj na obyvateľstvo, kultúrne dedičstvo či vyčerpatelnosť zdrojov. Udržateľný rozvoj postupne získaval dôležitosť aj u ropných spoločností a v súčasnosti pravdepodobne neexistuje žiadna súkromná ropná spoločnosť, ktorá by ho nezohľadňovala vo svojich operáciách.

2 Ropné spoločnosti a udržateľný rozvoj

Ropný priemysel možno podľa druhu vykonávaných činností rozdeliť na tri časti:

- **upstream:** prieskum a ťažba,
- **midstream:** distribúcia vyťažených surovín (tankery, plynovody, ropovody, LNG terminály),
- **downstream:** spracovanie surovín v rafinériách, marketing a distribúcia ropných produktov.

S každou z týchto častí sa spájajú iné riziká a výzvy v oblasti udržateľného rozvoja. Spoločnosti, ktoré pôsobia v upstream aj downstream sektore, sa označujú ako integrované. Najväčšie integrované súkromné ropné spoločnosti podľa ich trhovej hodnoty sú označované ako super majors. Patria medzi ne ExxonMobil, BP, Royal Dutch Shell a Chevron. Do tejto skupiny do roku 2012 patril aj ConocoPhillips, v tomto roku však došlo k vyčleneniu downstream operácií do samostatnej spoločnosti Phillips 66.

World Business Council for Sustainable Development definoval udržateľný rozvoj ako prispievanie k ekonomickému rozvoju pri súčasnom zvyšovaní kvality života pracovníkov a ich rodín, ako aj miestnych spoločenstiev ako krajiny ako celku. (1) Podľa World Commission on Environment and Development, udržateľnosť sa dá chápať ako uspokojovanie potrieb v súčasnosti bez toho, aby bola ohrozená schopnosť nasledujúcich generácií uspokojovať ich potreby. Ako firmu prispievajúcu k trvalo udržateľnému rozvoju možno označiť spoločnosť, ktorá berie do úvahy environmentálne a sociálne hľadisko jej činnosti pri súčasnom dosahovaní zisku a udržaní svojej konkurencieschopnosti. (7) Udržateľnosť v prípade ropných spoločností znamená nielen mieru, do akej zmierňujú negatívne následky svojej činnosti na prostredie, ale aj všetky aktivity, ktorými podporujú trvalo udržateľný rozvoj. (22)

Od konca 80. rokov 20. storočia verejnosť začala prisudzovať ropným spoločnostiam aj zodpovednosť za udržateľnosť životného prostredia a stav dodržiavania ľudských práv v oblastiach, kde pôsobia. (25) Rovnako dôležité ako skutočné konanie spoločnosti pre jej reputáciu je, ako firmu vníma verejnosť. (1) Presadzovanie udržateľného rozvoja však vyžadujú od firiem skôr rôzne záujmové skupiny ako celospoločenský tlak. (7)

V ropnom priemysle existujú dva druhy záujmových skupín: prvou z nich sú najmä mimovládne organizácie, ktoré považujú činnosť ropných spoločností za a priori škodlivú pre životné prostredie a obyvateľstvo. Druhou skupinou sú hostiteľské krajiny a spotrebiteľia, ktoré kladú dôraz na výkonnosť firmy pred jej spoločenskou zodpovednosťou. Ropné spoločnosti by však nemali suplovať vlády hostiteľských štátov a preberať ich kompetencie. (1)

Medzinárodne uznávaným štandardom týkajúcim sa vzťahu firiem a životného prostredia je ISO 14001 Systém environmentálneho manažérstva (Environmental Management Systems – EMS). Tento štandard bol vytvorený v roku 1996 a aktualizovaný v roku 2004. Ropné spoločnosti často uplatňujú sociálne a environmentálne štandardy prísnejšie ako sú zákony hostiteľských krajín. (23)

Organizácie IPIECA (The global oil and gas industry association for environmental and social issues), API (American Petroleum Institute) a Medzinárodná asociácia producentov ropy a zemného plynu (OGP) vydali pre ropné spoločnosti manuál s odporúčaniami pre uverejňovanie reportov o udržateľnosti ich aktivít. Podľa nich by do celého procesu vypracúvania reportov mali byť zainteresované záujmové skupiny, ich potreby, záujmy a komunikačné preferencie. O udržateľnosti svojich aktivít by mali informovať všetky ropné spoločnosti, bez ohľadu na to, či sú súkromné, štátne alebo servisné. (13)

Účinnosť dobrovoľných štandardov limitujú dve skutočnosti: nie všetky spoločnosti a vlády ich dodržiajú, a tieto štandardy takisto neobsahujú rámec ako využiť finančné zdroje na sociálny a ekonomický rozvoj krajín. Chýba zameranie na obdobie, keď sa zdroje vyčerpajú a ťažobné projekty skončia. Takáto situácia môže nastať až o 30 – 40 rokov, napriek tomu je však potrebné naplánovať, ako sa štát spolu s ropnými spoločnosťami k tejto situácii postavia. V rozvojových krajinách sú ťažobné projekty často najdôležitejším zamestnávateľom v regióne, na ktorom závisí rozvoj a živobytie miestnych spoločenstiev. Dôležitá je aj obnova prostredia ťažobnej lokality po ukončení ťažby.

V minulosti mal ropný priemysel oligopolnú štruktúru s prevahou niekoľkých spoločností z krajín OECD. Enormný nárast cien ropy v rokoch 2003-2008 však spôsobil, že v odvetví sa začali výraznejšie presadzovať aj menšie a štátne (najmä čínske) spoločnosti. Takáto zmena štruktúry odvetvia by mohla spomaliť snahy o dosiahnutie konsenzu v otázke rozsahu spoločenskej zodpovednosti firiem. (23)

Problematike udržateľného rozvoja v ropnom priemysle sa venovali napríklad Skjærseth et al. (25), ktorí sa vo svojom výskume zamerali na porovnanie štyroch spoločností: ExxonMobil, BP, Shell a TotalFinaElf. Spoločenská zodpovednosť firiem za sociálny a ekonomický rozvoj regiónov, kde uskutočňujú ťažbu, je dôležitým aspektom činnosti ropných spoločností nielen v rozvojových krajinách. Dôvodom je posúvanie

prieskumu a ťažby do stále ďalších nových krajín a zvýšené monitorovanie činnosti ropných spoločností zo strany médií a rôznych organizácií.

BP a Shell deklarovali vo svojich vyhláseniach širšiu sféru svojej spoločenskej zodpovednosti ako ostatné dve spoločnosti. Pokiaľ ExxonMobil a TotalFinaElf vidia svoju hlavnú úlohu v poskytovaní cenovo dostupného paliva a investovaní v hostiteľských krajinách, cieľom BP a Shellu je stať sa lídrami odvetvia v zmysle zahrnutia ich pôsobenia na spoločnosť do ich firemných stratégií. BP a Shell takisto zverejňujú viac informácií o svojom pôsobení na miestne komunity a zdôrazňujú dôležitosť transparentnosti riadenia.

Všetky štyri firmy spolupracovali s mimovládnyimi a medzinárodnými organizáciami pri určitých projektoch. Shell a BP konzultovali s mimovládnyimi organizáciami aj svoje politiky. BP napriek tomu zožalo kritiku kvôli svojim investíciám v Kolumbii, Angole a Číne. Svoju pozornosť každá zo skúmaných firiem sústreďuje predovšetkým na komunity v okolí ťažobných miest, kde investujú do vzdelávacích a zdravotníckych projektov.

Všetky štyri spoločnosti prezentujú svoju podporu dodržiavaniu Všeobecnej deklarácie ľudských práv a boju proti korupcii, čo naznačuje, že svoju zodpovednosť rozširujú aj mimo miestnych komunít, v ktorých priamo pôsobia. BP a Shell okrem toho ustanovili komisie pre etické a sociálne otázky, v prípade BP sú to dokonca regionálne etické výbory.

Štatistiky HDP ukazujú, že rozvojové krajiny bohaté na suroviny vykazujú horšiu výkonnosť ako rozvojové krajiny bez značného nerastného bohatstva. Väčšina takýchto krajín nedokáže premeniť príjmy z ťažby na rast životnej úrovne obyvateľstva. Naopak, zdá sa, že príjmy z ťažby nerastných surovín vedú k rastu korupcie, armádnych výdavkov a k vojnovým konfliktom. Takýto stav sa zvykne nazývať tzv. paradoxom hojnosti (paradox of plenty).

Riešením paradoxu hojnosti môže byť vyvarovanie sa investícií do krajín s diskutabilnou povestou, alebo práve naopak – aktívne zapájanie sa spoločností do politiky takýchto štátov. Žiadna zo skúmaných spoločností sa však explicitne nevyjadruje k existencii či dokonca riešeniu tohto problému.

Nigéria je jedným z najmarkantnejších prípadov paradoxu hojnosti. V roku 1965 boli príjmy z ťažby ropy 33 USD na obyvateľa, v roku 2000 325 USD na obyvateľa. Celkový príjem na obyvateľa však zostal rovnaký ako v roku 1965 – 245 USD. Príjmy z ťažby, ktoré za týchto 35 rokov dosiahli okolo 350 mil. USD, teda neprispeli k zvýšeniu životnej úrovne – naopak, podiel obyvateľstva žijúceho v chudobe sa zvýšil z 33 % na 70 %. (14)

Escobar a Vredenburg (7) sa zamerali na štyri z najväčších ropných spoločností - BP, ExxonMobil, Shell a Chevron v rokoch 2000 – 2005. V environmentálnej oblasti autori skúmali reakcie ropných spoločností na klimatické zmeny, obnoviteľné zdroje energie a biodiverzitu. V sociálnej oblasti to boli investície, ktorými firmy vplývajú na iné záujmové skupiny ako spotrebiteľov, dodávateľov, regulátorov a akcionárov.

Ak určitá činnosť so sebou prináša neistotu, firmy sa pri jej vykonávaní snažia postupovať podľa firiem, ktoré túto činnosť v minulosti vykonávali úspešne (v angličtine sa takéto správanie nazýva mimetic isomorphism). Zo štvorice skúmaných ropných spoločností sú najviac orientované na udržateľný rozvoj Shell a BP, nasledovanie ich aktivít ostatnými spoločnosťami sa však nepotvrdilo.

V zrelých odvetviach, ako je aj ropný priemysel, existujú tri spôsoby dosiahnutia konkurenčnej výhody: vylepšenie produktu, investície do kvality služieb a procesné inovácie. Vylepšenie produktu s ohľadom na udržateľný rozvoj môže predstavovať napr. zníženie obsahu síry. Týmto spôsobom svoje produkty vylepšovali všetky štyri spoločnosti, preto tento spôsob nezaručuje dosiahnutie konkurenčnej výhody.

Odlíšenie prostredníctvom kvality služieb takisto nie je perspektívne, pretože služby tvoria iba malú časť činností ropných spoločností. Jedinou možnosťou, ako získať konkurenčnú výhodu sa teda zdá byť procesná inovácia, založená na znížení nákladov a rizík. Procesnou inováciou môže byť napríklad zainteresovanie záujmových skupín do rozhodovania alebo učenie sa.

Z výskumu vyplýva, že Shell ako jediná zo štyroch spoločností berie do úvahy lokálne záujmové skupiny v mieste pôsobenia zvýšením investícií do ich rozvoja, nie iba čisto filantropickými investíciami ako napr. poskytovanie štipendií.

Schweitzer (22) sa vo svojom výskume zamerala na informovanie ropných spoločností o ich aktivitách súvisiacich s udržateľným rozvojom. Pre svoj výskum si autorka vybrala tri najväčšie súkromné verejne obchodované ropné spoločnosti: ExxonMobil, BP a Royal Dutch Shell. BP ako prvá z týchto troch spoločností vydala v roku 1998 správu o životnom prostredí (Environmental Report).

Napriek menším rozdielom, ktoré možno vysvetliť ich rôznym historickým vývojom a potrebou odlíšenia značky, sú ropné spoločnosti veľmi podobné z hľadiska ich činností. Príčinou tejto podobnosti môžu byť podľa Schweitzerovej externé faktory ako vládne regulácie, informovanie médií o aktivitách ropných spoločností, účasť v rôznych obchodných združeniach či neistota súvisiaca s úlohou nových technológií. I keď sa väčšina

ropných spoločností snaží rozšíriť svoje portfólio o alternatívne zdroje energie, ich činnosť je stále primárne zameraná na ropu a zemný plyn.

I keď sa firmy prostredníctvom svojich aktivít napr. snažia znižovať emisie skleníkových plynov, nemusi to znamenať, že všetky ich stratégie a rozhodnutia smerujú k udržateľnosti. Marketingové kampane ropných spoločností sa väčšinou nezameriavajú na ich hlavné činnosti (t.j. ťažba a spracovanie ropy a zemného plynu), ale na výskum a vývoj, obnoviteľné zdroje energie alebo pozitívny vplyv na miestne komunity. Mnoho firiem bolo obvinených z tzv. greenwashingu, teda propagácie produktov a aktivít, ktoré sa nepravdivo a úmyselne prezentujú ako šetrné k životnému prostrediu. Postoj ropných spoločností k udržateľnosti je ovplyvnený aj ich historickým vývojom (krajina pôvodu, fúzie, akvizície), ktorý má vplyv na ich hodnoty a stratégie. Pokiaľ ide o rétoriku ropných firiem, viditeľný je postupný trend nahrádzania slova ropa slovom energia.

Emisie CO₂ sa v sledovanom období rokov 1999 – 2008 u všetkých troch spoločností postupne znižovali. Výrazne najvyššiu úroveň emisií vykazoval ExxonMobil, takisto ich postupný pokles bol iba veľmi mierny. Nasledujú Shell a BP. Pokiaľ ide o emisie SO₂ a oxidov dusíka, ich najvyššiu úroveň vyžaduje Shell, nasledovaný ExxonMobilom a BP. Tak ako u emisií oxidu uhličitého, možno pozorovať ich klesajúci trend. Všetky tri spoločnosti znižovali emisie súčasne so zvyšovaním ťažby.

Napriek rozdielom vo výške a typoch investícií do alternatívnych energií, stratégie udržateľnosti sú vo všetkých troch firmách podobné. Na stratégiu ropných spoločností majú samozrejme vplyv aj mimoriadne udalosti, ako bola havária tankera Exxon Valdez pri pobreží Aljašky v roku 1989 a výbuch vrtnej plošiny Deepwater Horizon spoločnosti BP v roku 2010.

T. Imoobe a T. Irero (11) sa venovali vo svojej práci možnostiam obnovenia ekosystémov v delte rieky Niger. Nigéria je jednou z krajín, ktorej sa v súvislosti s udržateľnosťou ropného priemyslu venuje najväčšia pozornosť. Únik ropných látok od začiatku ťažby v krajine v roku 1956 do roku 2009 dosiahol odhadom 9 – 13 mil. bbl, pričom asi v 50 % prípadov bola na vine korózia ropovodov, v 28 % sabotáže a v 22 % činnosti súvisiace s ťažbou. Znečisťovanie životného prostredia so sebou prináša aj vysokú nezamestnanosť, najmä medzi mladými (až viac ako 50 %). Príčinou je negatívny vplyv ťažby na rybolov, ktorý je v mnohých komunitách hlavným zdrojom obživy. Až v roku 2002 bol prijatý dokument Environmental Guidelines and Standards for the Petroleum Industry in Nigeria, ktorý sa venuje revitalizácii zničených ekosystémov. Keďže je však jeho formulácia veľmi vágna, nepriniesol požadovaný efekt a neprinútil ropné spoločnosti k aktivitám vedúcim k odstráneniu následkov ťažby. Pritom obnova ekosystémov, na ktorých je miestne obyvateľstvo závislé, by mohla priniesť zmiernenie sociálneho napätia.

Okrem Nigérie sa pozornosť sústreďuje najmä na prieskum a ťažbu v Amazónii. Západ amazonského pralesa (rozkladajúci sa na území Brazílie, Bolívie, Peru, Kolumbie a Ekvádoru) je biologicky najbohatšia časť Amazonskej panvy. V tejto oblasti žijú skupiny pôvodného obyvateľstva, medzi nimi kmene, ktoré sa rozhodli žiť v dobrovoľnej izolácii bez kontaktu s okolitým svetom. Okrem toho sa tu však pravdepodobne nachádzajú značné ložiská ropy a zemného plynu. V súčasnosti sa na území s najväčšou biodiverzitou stromov, hmyzu a obojživníkov na svete nachádza okolo 200 prieskumných a ťažobných blokov a ich počet stále rastie. Napríklad v Peru sa v rokoch 2005 – 2008 zvýšil podiel plochy dažďového pralesa určeného na prieskum z 15 % na 72 %. (5) Pôvodnému obyvateľstvu chýba imunita voči chorobám bežným pre civilizované oblasti. Miera úmrtnosti sa v prvých rokoch po kontakte s ľuďmi zvonka pohybuje medzi 33 – 50 %. (10)

Priame následky prieskumu a ťažby zahŕňajú deforestáciu kvôli výstavbe ciest, kontamináciu pôdy a vody z únikov ropy a vypúšťanie odpadových vôd. Nie je výnimkou, že prieskum a ťažba sa skutočne aj v chránených oblastiach a národných parkoch. Ťažba bez nutnosti budovania ciest by významne zmiernila negatívne dopady na životné prostredie, keďže deforestácia je najvýraznejším problémom, na ktorý nadväzujú ďalšie negatívne dôsledky. (10) Medzi nepriame dôsledky deforestácie patria napr. kolonizácia, ilegálna ťažba dreva alebo lov zvierat. (9) Napriek týmto negatívnym následkom, ťažba ropy má na dažďové pralesy stále menší dosah ako chov dobytky či pestovanie sóje. (5)

3 Hodnotenie udržateľnosti ropných spoločností externými subjektmi

EIRIS Sustainability Index

EIRIS je nezisková organizácia skúmajúca a hodnotiaca environmentálne a sociálne aktivity firiem. EIRIS Sustainability Index sleduje udržateľnosť 2 063 spoločností z indexu FTSE All World Developed. (6)

Podľa EIRIS je ťažobný priemysel ako celok neudržateľný. Aby sa to zmenilo, museli by ťažobné spoločnosti radikálne zmeniť zameranie svojej činnosti (vývoj nových technológií alebo diverzifikácia do alternatívnych energií), aby vyvážili negatívne dopady predchádzajúcich aktivít.

Udržateľnosť aktivít firiem EIRIS hodnotí na škále od A (najlepšie) po E (najhoršie). Najlepšie dopadli britské spoločnosti nasledované spoločnosťami z ostatných krajín Európy. Americké a ázijské v hodnotení obstáli podstatne horšie.

Pokiaľ ide o jednotlivé odvetvia, ropný priemysel sa umiestnil medzi najhoršími z hľadiska udržateľnosti. Hodnotenie A nezískala žiadna z ropných spoločností, až 65 % z nich získalo najhoršie hodnotenie v kategórii E (medzi nimi všetky tri americké super majors – ExxonMobil, Chevron a ConocoPhillips). Naopak, európske super majors Royal Dutch Shell, BP a Total boli zaradené do kategórie B. Potvrďuje sa teda, že európske spoločnosti venujú udržateľnému rozvoju väčšiu pozornosť. ExxonMobil ako ropná spoločnosť s najväčšou trhovou hodnotou zaostáva najmä v otázkach biodiverzity, klimatických zmien a zaobchádzania s vodou, v sociálnej oblasti je to vplyv jej činnosti na pôvodné obyvateľstvo. (6)

Pacific Sustainability Index

Ďalšia z inštitúcií, Roberts Environmental Center, analyzovala v roku 2010 verejne dostupné záznamy rafinérskych spoločností z indexu Fortune Global 500 týkajúcich sa ich aktivít v oblasti udržateľného rozvoja. Na základe svojich zistení zostavuje Pacific Sustainability Index (PSI), ktorý udeľuje firmám hodnotenie od A+ (najlepšie) po E (najhoršie). (19)

Informácie, ktoré centrum zhromažďuje, možno rozdeliť na environmentálne (napr. množstvo emisií, recyklácia, nakladanie s odpadmi) a sociálne (napr. ľudské práva, miestne spoločenstvá). V každej z kategórií sa sledujú deklarované zámery spoločností, ich reálne aktivity a informovanie o nich prostredníctvom reportov.

Najlepšie hodnotenie A+ získala maďarská skupina MOL. Zo super majors získali hodnotenie B+ Total a ExxonMobil, Chevron bol zaradený do kategórie B a BP s Royal Dutch Shell do kategórie B-. Najhoršie z nich dopadlo ConocoPhillips v kategórii C+. (20)

oekom

Spoločnosť oekom Research hodnotí udržateľnosť činnosti ropných spoločností. V roku 2012 hodnotila 149 firiem, z ktorých iba 9 bolo zaradených do najvyššej kategórie (Prime Status). Tri najlepšie integrované ropné spoločnosti podľa udržateľnosti ich aktivít sú ÖMV (Rakúsko), Total (Francúzsko) a Hess Corp (USA). Napriek tomu, že z analyzovaných firiem vyšli najlepšie, všetky tri dosiahli iba hodnotenie B-. Priemerné hodnotenie zo všetkých 149 firiem bolo D. Najväčší počet spoločností dosiahol najhoršie hodnotenie, D-. Viac ako 40 % hodnotených spoločností pochádza zo severoamerického kontinentu. Skoro žiadna z analyzovaných firiem kategoricky nevylúčila svoju účasť v mimoriadne rizikových projektoch alebo používanie kontroverzných spôsobov ťažby. ÖMV ako jediná z analyzovaných firiem odmietla použitie hydraulického frakovania, metódy ťažby bridlicového plynu, ktorá môže byť nebezpečná pre životné prostredie. (18)

Hodnotenie oekomu sa skladalo z environmentálnej a sociálnej časti. V environmentálnej časti sa hodnotili environmentálne riadenie (politiky, stratégia reagujúca na klimatické zmeny), produkty a služby (nekonvenčné zdroje, chránené územia a biodiverzita, bezpečnosť prepravy ropy a zemného plynu, obsah síry a benzénov v palivách, nakladanie s odpadom, bezpečnosť rafinérií) a ekologická efektívnosť (emisie skleníkových plynov, náročnosť aktivít na vodu a energiu, spaľovanie pridruženého plynu, nebezpečné odpady). V sociálnej oblasti boli hodnotené etika podnikania, corporate governance (transparentnosť štruktúry akcionárov, odmeňovanie riadiacich pracovníkov), personál (zdravie a bezpečnosť, mzdové podmienky, rovnosť príležitostí, školenia), riadenie vzťahov s dodávateľmi, vzťahy s miestnym obyvateľstvom (dodržiavanie ľudských práv, vzťahy s vládami hostiteľských krajín, dialóg so záujmovými skupinami) a zodpovednosť v oblasti produktov (transparentnosť vykazovania rezerv, znižovanie spotreby palív a emisií pri ich spaľovaní).

Kritériami hodnotenia (a zároveň podľa oekom Research kľúčovými faktormi pre zaistenie udržateľnosti celého ropného odvetvia) boli (18):

- **Ochrana životného prostredia a postupný prechod z fosílnych palív na energetické zdroje s nižšími emisiami CO₂:** iba veľmi málo z analyzovaných spoločností si stanovilo v tejto oblasti konkrétne ciele. Konkrétny cieľ pre znižovanie emisií skleníkových plynov si z integrovaných ropných spoločností stanovili iba tri: Total, Hess Corp a Statoil (Nórsko). Obnoviteľné zdroje energie u väčšiny firiem tvoria iba malú časť (ak vôbec) z celkových príjmov a investícií.
- **Minimalizácia rizík a ich dopadov na každom stupni hodnotového reťazca:** spoločnosti sú pod tlakom investorov, aby dopĺňali vyťažené rezervy čo najrychlejšie. Preto sú nútené presúvať prieskum a ťažbu do čoraz rizikovejších oblastí, s ktorými nemajú žiadne alebo iba malé skúsenosti. Okrem toho im väčšinou chýbajú spoľahlivé a odskúšané spôsoby riešenia rizikových situácií – príkladom je výbuch ropnej plošiny Deepwater Horizon v Mexickom zálive v roku 2010, kedy spoločnosť BP nedokázala adekvátne a dostatočne rýchlo reagovať a zastaviť únik ropy z podmorského vrtu. Nebezpečenstvo úniku ropy a ekologickej havárie súvisí aj s prepravou vyťaženej suroviny, či už prostredníctvom tankerov alebo

ropovodov. Novým problémom je stanovovanie environmentálnych štandardov pri výrobe biopalív. V tejto oblasti sú aktívne najmä európske spoločnosti ako ÖMV alebo Statoil.

- **Bezpečnosť pri práci a prevencia nehôd:** nárast environmentálnych rizík sa premieta aj do zvýšenia rizika ohrozenia zdravia pracovníkov. Najnebezpečnejšie práce (napr. na ropných plošinách) však zvyčajne vykonávajú zamestnanci subdodávateľov. Na oblasť bezpečnosti práce sú ropné spoločnosti zvlášť citlivé a všetky sa snažia transparentne informovať o procesoch, akými znižujú tieto riziká. V celom odvetví existuje jednotný spôsob zaznamenávania nehodových udalostí (počet zaznamenaných incidentov na každých 200 tis. odpracovaných hodín). Pomerne vysoký počet udalostí s následkom smrti (v niektorých firmách až 20 ročne) však naznačuje, že napriek snahe ropných spoločností zaistiť čo najvyššiu bezpečnosť, stále existuje priestor na zlepšenie. Iba jedna firma (Hess Corp) nezaznamenala v ostatných troch rokoch žiadnu smrteľnú nehodu.
- **Prevencia korupcie a transparentnosť finančných tokov a vzťahov s vládami:** iba v dvoch z 26 spoločností, ktorým oekom udelil ratingové hodnotenie, boli zdokumentované prípady korupcie. Množstvo nezdokumentovaných prípadov však býva v tomto odvetví vysoké. Čoraz viac spoločností sa však zapája do Extractive Industry Transparency Initiative (EITI) v rámci ktorej vykazujú finančné toky medzi nimi a vládami hostiteľských krajín. Väčšina zo spoločností ich však smeruje iba do EITI a nezverejňuje ich. V tejto oblasti najväčšiu transparentnosť vykazuje nórska spoločnosť Statoil.
- **Ochrana ľudských práv a živobytia miestneho obyvateľstva:** globalizácia a informačné a komunikačné technológie zvyšujú hrozbu straty reputácie firiem pri porušovaní ľudských práv. Podľa oekom iba jedna spoločnosť (Royal Dutch Shell) preukázateľne porušuje ľudské práva, s ubúdajúcimi rezervami sa však konkurenčný boj medzi spoločnosťami bude stupňovať, čo môže viesť k negatívnym vplyvom na miestne obyvateľstvo.

Vyčerpávanie konvenčných a ľahko dostupných zdrojov ropy núti firmy presúvať sa do čoraz odľahlejších oblastí, ako napr. Arktída alebo ťažiť z technicky extrémne náročných ložísk (napr. hlbokomorská ťažba). Ropné spoločnosti čelia novým podmienkam, pri ktorých je ťažké zaručiť úplnú bezpečnosť operácií. Neodskúšanie metód zaistenia bezpečnosti v týchto podmienkach im však nebráni, aby pokračovali v ťažbe.

Total ako spoločnosť s väčšou diverzifikáciou aktivít musí čeliť väčšiemu počtu rizík ako ostatné dve spoločnosti. V oblastiach environmentálneho riadenia, ochrany podnebia, ekologickej efektívnosti a zodpovednosti voči verejnosti Total jasne preyšuje svojich konkurentov. Na rozdiel od väčšiny z nich má stanovené konkrétne environmentálne ciele, napr. zákaz spaľovania pridruženého plynu pri všetkých nových projektoch, a významne sa angažuje v oblasti solárnej energie.

Americká spoločnosť Hess Corp preyšuje ostatné firmy v oblastiach hodnotiacich zamestnancov, riadenie dodávateľských vzťahov, podnikateľskú etiku a corporate governance, či zdravie a bezpečnosť pri práci. Je takisto jednou z mála spoločností, ktoré si stanovili konkrétny cieľ pre znižovanie emisií skleníkových plynov.

Natural Value Initiative

Natural Value Initiative (NVI) predstavuje spoluprácu medzi environmentálnymi organizáciami, univerzitami a združením holandských investorov pre udržateľný rozvoj. Zaoberá sa biodiverzitou a „službami, ktoré poskytujú ekosystémy“ firmám (ecosystem services), napr. pôda, voda, regulácia podnebia a pod. V roku 2011 NVI skúmala 30 ťažobných spoločností a ich aktivity v súvislosti s biodiverzitou a ekosystémami, ktoré rozdelila do piatich kategórií: konkurenčná výhoda, riadenie a implementácia, informovanie o aktivitách, politiky a stratégie a kontrola.

27 z 30 firiem považuje otázku biodiverzity a ekosystémov za dôležitú. Najlepšie hodnotenie spomedzi ropných spoločností získal Royal Dutch Shell, za ním nasledovali Eni a BG Group. Tieto tri firmy podľa NVI spadajú do kategórie lídrov odvetvia, čo znamená, že formálne vyhodnotili riziká a príležitosti súvisiace s biodiverzitou a ekosystémami a integrovali tieto témy do svojich politík a stratégií. Napriek zvyšujúcej sa pozornosti, ktorú ropné spoločnosti venujú týmto problémom, žiadna zo skúmaných nezaviedla kvantitatívne kritériá umožňujúce sledovať vývoj ich činností spojených s biodiverzitou a ekosystémami. Všetky firmy však deklarovali, že u nich prebiehajú aktivity súvisiace s riadením dopadov ich činnosti na biodiverzitu. (17)

Dow Jones Sustainability Index

S&P Dow Jones Indices a švajčiarska spoločnosť SAM (Sustainable Asset Management) od roku 1999 vydávajú Dow Jones Sustainability Index, ktorý sleduje finančnú výkonnosť firiem, ktoré sa hlásia k udržateľnému rozvoju. V indexe sú hodnotené ekonomické, environmentálne a sociálne kritériá. Medzi ne patrí napr. manažment dodávateľského reťazca, informovanie o sociálnej a environmentálnej činnosti alebo rovnosť príležitostí. Hodnotených bolo 1 544 spoločností. Lídrom indexu spomedzi ropných spoločností je španielska

firma Repsol. Medzi 10 najväčšími spoločnosťami, ktoré pribudli do indexu v roku 2012, sú 3 ropné spoločnosti: Enbridge Inc. a Cenovus Energy Inc z Kanady a Baker Hughes Inc z USA. (21)

4 Partnerstvá v záujme udržateľného rozvoja

V roku 2002 sa v Johannesburgu konal Svetový summit udržateľného rozvoja (World Summit for Sustainable Development, WSSD), ktorý uznal, že na dosiahnutie cieľov udržateľného rozvoja je nutná spolupráca rôznych záujmových skupín. (12)

Tieto partnerstvá môžu byť vytvárané na miestnej, regionálnej, národnej i globálnej úrovni. Ich účastníkmi môžu byť firmy, vlády, miestne spoločenstvá, donori, mimovládne a medzivládne organizácie alebo výskumné inštitúcie. Umožňujú výmenu znalostí, spoločné znášanie rizika a nákladov, rozvoj a znižovanie chudoby. Spolupráca rôznych subjektov je opodstatnená v prípade, ak stanovený cieľ nemožno dosiahnuť samostatne alebo spolupráca prináša významné benefity.

Problémami, ktoré partnerstvá riešia sú napr. zachovanie biodiverzity, klimatické zmeny, rozvoj miestnych spoločenstiev, poskytovanie zdravotnej starostlivosti, ľudské práva alebo ekologické havárie ako sú úniky ropy. Spolupráca partnerov z rôznych oblastí prináša nové zdroje, znalosti a vytvára priestor pre inovácie. Vytváranie partnerstiev rozširuje pôsobnosť projektu na väčší rozsah aktivít a území, čo by jednotliví partneri väčšinou v takomto rozsahu sami nezvládli.

Účasť miestnych vlád v partnerstvách predlžuje ich trvanie, najmä v prípade, ak sa ciele partnerstva zhodujú s cieľmi vlády. Spolupráca môže byť v takých prípadoch výhodná pre všetky zúčastnené strany, čo zvyšuje ich angažovanosť. Výhodou účasti ropných spoločností v takýchto partnerstvách sú ich skúsenosti s implementáciou rôznych a veľkých projektov.

Partnerstvá môžu zlepšiť vzťahy medzi ropnými spoločnosťami a miestnym obyvateľstvom. Ak je jedným z partnerov aj mimovládna organizácia, môže fungovať ako prostredník medzi týmito záujmovými skupinami. Takéto partnerstvá môžu fungovať ako prevencia konfliktov, napomáhať pri budovaní vzájomnej dôvery a komunikácie. Medzi úspešné partnerstvá možno zaradiť tieto príklady:

The Energy and Biodiversity Initiative (EBI) - spoločná iniciatíva mimovládnych organizácií a ropných spoločností vytvorená v roku 2001 vypracovala manuál pre zachovávanie biodiverzity pri prieskume a ťažbe, ktorý je široko akceptovaný v celom odvetví. Po jeho vytvorení sa po štyroch rokoch partnerstvo formálne rozpadlo, neformálne však pokračuje spolupráca ďalej. (12)

Carbon Capture Project (CCP) - spája ôsmich zástupcov ropného priemyslu a troch vlád pri vytváraní spoľahlivých a bezpečných spôsobov zachytávania oxidu uhličitého, znižovaní nákladov a zvyšovaní efektívnosti týchto technológií. Zároveň sa snaží zohľadňovať pripomienky ďalších záujmových skupín, aby sa dosiahla čo najvyššia bezpečnosť tejto metódy. Spolupráca začala v roku 2000. Technológia zachytávania a skladovania oxidu uhličitého (carbon capture and storage – CCS) by podľa Medzinárodnej agentúry pre energetiku (International Energy Agency – IEA) mohla znížiť emisie CO₂ o 19 % do roku 2050. V prvej fáze projektu, ktorá trvala do roku 2003, bolo vyhodnotených 200 technológií zachytávania oxidu uhličitého a ich vhodnosť pre ďalší rozvoj. V ďalších fázach sa bude vyhodnocovať nákladová efektívnosť jednotlivých technológií a ich využiteľnosť v praxi. Niektoré z nich môžu znížiť cenu zachytávania CO₂ z 60 – 80 USD za tonu na 20 – 30 USD za tonu. Tento projekt dokazuje, že verejno-súkromné partnerstvá sú schopné priniesť prelomové technológie v pomerne krátkom čase. (12)

The Voluntary Principles on Security and Human Rights - je iniciatíva zložená z ropných spoločností (medzi nimi všetky super majors, BP, ExxonMobil, Shell, Total, Chevron, ConocoPhillips), mimovládnych organizácií a štyroch vlád (Nórsko, Veľkej Británie, USA a Holandska), založená v roku 2000. Ich dodržiavanie by malo zaistiť, že miestne komunity nebudú ohrozované bezpečnostnými silami chrániacimi ťažobné projekty. (14) Základné princípy VPSHR boli zahrnuté aj do Štandardov sociálnej a environmentálnej činnosti, ktoré uplatňuje Medzinárodná finančná korporácia (IFC – International Financial Corporation), jedna z organizácií Skupiny Svetovej banky. Princípy sa týkajú troch oblastí: posúdenie rizík, spolupráca s verejnými bezpečnostnými zložkami (polícia a armáda), spolupráca so súkromnými bezpečnostnými službami. IFC a Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) odkazujú na princípy vo svojich štandardoch napriek tomu, že nie sú účastníkmi partnerstva. (12) Bezpečnostnými zložkami strážiacimi objekty ropných spoločností bývajú aj štátne armády, miestna polícia alebo milície. V krajinách ako Nigéria, Barma, Indonézia a Peru sa tieto bezpečnostné sily dopúšťali opakovaného vážneho porušovania ľudských práv, na ktorých sa nepriamo podieľali aj ropné spoločnosti.

Najvýraznejším príkladom takéhoto konania je potlačanie protestov proti škodlivým vplyvom ťažby v delte Nigeru. Miestne obyvateľstvo sa postavilo proti ničeniu životného prostredia, ktoré malo negatívny vplyv na rybolov a poľnohospodárstvo – hlavné zdroje ich obživy. Potlačenie protestov vládnymi bezpečnostnými silami vyústilo do závažných porušení ľudských práv (napr. zabitia protestujúcich alebo uväznenia bez súdneho procesu). Tieto bezpečnostné zložky platil Royal Dutch Shell, najväčšia ropná spoločnosť v krajine. Podľa niektorých zdrojov ich údajne aj zásoboval zbraňami. (14)

Extractive Industries Transparency Initiative (EITI) - túto dobrovoľnú iniciatívu v roku 2002 navrhol bývalý britský premiér Tony Blair a podporili ju štáty G8. Jej členmi sú vlády (napr. Nigérie a Azerbajdžanu), ropné spoločnosti (medzi nimi BP, ExxonMobil, Shell, Chevron), priemyselné združenia a mimovládne organizácie. Cieľom je zvýšiť transparentnosť finančných tokov medzi ropnými spoločnosťami a vládami. Princípy iniciatívy zdôrazňujú, že nakladanie s nerastným bohatstvom je výsadou vlád hostiteľských krajín a zvýšenie transparentnosti finančných tokov musí byť v súlade so zákonmi a zmluvami. Viac ako 3,5 mld. ľudí žije v krajinách bohatých na nerastné zdroje. Príjmy z ich ťažby by pri dobrom spravovaní mohli priniesť zvýšenie hospodárskeho rastu a pokles chudoby. (12)

Barents 2020 - Nórsko a Rusko vytvorili spoločný projekt Barents 2020, ktorého cieľom je stanovenie zdravotných, bezpečnostných a environmentálnych štandardov pre ťažbu v Barentsovom mori. Obe strany sa zhodli, že ťažba v Barentsovom mori by mala byť prinajmenšom taká bezpečná ako v Severnom mori, s ktorou má nórska strana dlhoročné skúsenosti.

Barentsovo more a ťažba v arktickej oblasti vôbec sa vyznačuje niekoľkými špecifikami, ako sú nízke teploty, ľadová pokrývka, dlhé prepravné vzdialenosti súvisiace s odľahlosťou oblasti, nedostatočná infraštruktúra a striedanie polárneho dňa a noci. S arktickými oblasťami sa spája vysoká pozornosť verejnosti, každý incident by teda viedol k vážnemu poškodeniu reputácie účastníkov.

Pracovná skupina zaoberajúca sa spôsobmi prepravy vyťaženej ropy sa zhodla, že existujúce medzinárodné štandardy nie sú postačujúce pre špecifické podmienky arktických oblastí. Množstvo medzinárodných technických štandardov použiteľných v podmienkach Barentsovho mora je nízke. Podnebie, zaľadnenie a rozmiestnenie živočíchov sa v rôznych arktických oblastiach líšia z priestorového i časového hľadiska. Rôzne štandardy sú preto použiteľné v rôznych častiach Barentsovho mora. Hlavným environmentálnym rizikom je riziko úniku ropy do mora. Kvôli odľahlosti a nedostatku infraštruktúry bol za ďalšie závažné environmentálne riziko označený pridružený zemný plyn, ktorý uniká pri ťažbe ropy. Preto je potrebné v najväčšej možnej miere zabrániť zapalovaniu tohto plynu a tým pádom zvýšeným emisiám CO₂. (2)

5 Spoločenská zodpovednosť a udržateľný rozvoj najväčších súkromných integrovaných ropných spoločností

ExxonMobil

V ExxonMobile rámcem pre riešenie bezpečnostných, zdravotných, environmentálnych a sociálnych rizík každej činnosti zabezpečuje Operations Integrity Management System (OIMS). Každý projekt musí obsahovať zhodnotenie rizík hroziacich personálu, zariadeniam, obyvateľstvu a životnému prostrediu. Zároveň musia mať projekty stanovené environmentálne ciele, ako napr. úroveň emisií skleníkových plynov, alternatívy rôznych činností a návrhy na zlepšenie environmentálnej výkonnosti. OIMS je v súlade s medzinárodným štandardom ISO 14001.

Environmentálne výdavky ExxonMobilu v roku 2011 dosiahli 4,9 mld. USD (z toho 1,6 mld. kapitálové investície). 440 mil. USD bolo investovaných v roku 2011 do zvýšenia energetickej efektívnosti, obmedzenia spaľovania pridruženého zemného plynu a zníženia emisií skleníkových plynov. Napriek týmto súčasným aktivitám, ExxonMobil spočiatku spochybňoval súvislosť medzi emisiami skleníkových plynov a zmenou klímy. (16)

Štandardy podnikania ExxonMobilu kladú dôraz na ľudské práva, pracovnú silu, životné prostredie a boj proti korupcii. Vysoké štandardy etiky podnikania považuje ExxonMobil dokonca za zdroj konkurenčnej výhody. Vysoký stupeň internacionalizácie aktivít vyžaduje školenie zamestnancov v medzinárodnom obchodnom práve, americkom protikorupčnom a antitrustovom práve, a samozrejme v práve krajín, kde zamestnanci pôsobia. Zamestnanci absolvujú etické školenia každé štyri roky.

Na zistenie dodržiavania štandardov podnikania sa vykonáva každý rok v približne tretine projektov interný audit. Spoločnosť očakáva, že zamestnanci budú nahlasovať porušenia etických štandardov a štandardov podnikania, pričom je zaručená anonymita týchto ohlasovateľov.

Chudoba, obmedzený prístup k vzdelaniu, nedostatočné podnikateľské a technické zručnosti a nedostatok pracovných príležitostí sú jednými z prekážok ekonomického rastu rozvojových krajín. Tieto bariéry sa podľa ExxonMobilu nedajú prekonať iba poskytovaním pomoci, ale je potrebné umožniť rozvoj prostredníctvom budovania zručností, vytvárania pracovných miest a investičných príležitostí.

ExxonMobil rovnako ako ostatné super majors podporuje transparentnosť tokov a nakladania s príjmami z ťažby ropy. Zároveň podporuje zapájanie miestnych firiem do svojich projektov prostredníctvom programov, ktoré zahŕňajú rozvoj miestnej pracovnej sily, dodávateľov a strategických investícií do miestnych komunit. Každý projekt spoločnosti v rozvojovej krajine musí mať vypracovaný plán na zapájanie miestnych firiem. V roku 2011 predstavovali expatrioti iba 5 % zamestnancov ExxonMobilu. V tom istom roku sa na školiace programy vynaložilo 79,9 mil. USD a zúčastnilo sa ich 65 tis. ľudí. (8)

BP

BP sa dobrovoľne pripojilo k dvom iniciatívam týkajúcich sa ľudských práv, a to UN Global Compact a Voluntary Principles on Security and Human Rights. Druhá spomínaná je zameraná priamo na ťažobný priemysel. BP je takisto členom Extractive Industries Transparency Initiative (EITI), ktorá sa v spolupráci s vládami hostiteľských krajín, mimovládnyimi a medzinárodnými organizáciami snaží o zvýšenie transparentnosti tokov príjmov z ťažby.

V júni 2011 OSN prijala Iniciatívu Guiding Principles for Business and Human Rights, ktorá predstavuje rámec, v rámci ktorého je stanovená zodpovednosť firiem za dodržiavanie ľudských práv. BP si najala nezávislých expertov, ktorý posúdili zhodu jej činnosti so zásadami uvedenými v tomto dokumente.

Zložitejšími aspektmi sú napr. rešpektovanie ľudských práv v celom dodávateľskom reťazci alebo v joint ventures, v ktorých ropná spoločnosť nie je operátorom. V týchto prípadoch nemá BP úplnú kontrolu nad činnosťou partnerov.

Na lokálnej úrovni riadi BP dopad svojej činnosti na životné prostredie prostredníctvom operačného riadiaceho systému (Operating Management System, OMS). Na celofiremnej úrovni BP stanovuje stratégie pre emisie skleníkových plynov, vodné zdroje, ochranu územia a ľudských práv. Do roku 2030 bude v oblastiach s nedostatkom vody žiť viac ako 3,9 mld. ľudí.

OMS definuje, ako BP pristupuje k riadeniu potenciálnych environmentálnych a sociálnych dopadov svojej činnosti. Pri plánovaní každého projektu musí byť vykonaný prieskum týchto potenciálnych dopadov v konkrétnej ťažobnej lokalite. Iba v roku 2011 boli takéto prieskumy vykonané u 60 projektov. Počas trvania projektu, ktoré môže byť aj niekoľko desiatok rokov, sa pravidelne každý rok prehodnocujú environmentálne a sociálne riziká. Všetky hlavné projekty BP prešli certifikáciou podľa ISO 14001 (BP nešpecifikuje kritériá na označenie projektu ako hlavný).

BP upozorňuje, že z dlhodobého hľadiska sa emisie CO₂ v jeho upstream sektore budú zvyšovať, pretože ťažba sa bude posúvať do technicky a energeticky náročnejších oblastí. Toto bude zrejme platiť pre všetky super majors, keďže ľahko vyťažiteľné konvenčné zdroje sa vyčerpávajú a bude sa zvyšovať podiel nekonvenčných zdrojov (ako napr. ropné piesky) alebo hlbokomorskej ťažby, ktoré sú vysoko energeticky náročné. Tento trend ovplyvní aj emisie rafinérií, pretože sa bude postupne zvyšovať množstvo ťažkej ropy, ktorej spracovanie si vyžaduje viac energie. BP vykazuje emisie skleníkových plynov na báze ekvivalentu oxidu uhličitého, ktorý zahŕňa množstvo oxidu uhličitého a metánu.

Pokiaľ ide o nakladanie s odpadmi, BP sa snaží využívať čo najväčšie množstvo odpadu, ktorý vyprodukuje pri ťažbe, na výrobu energie. Pri plánovaní a schvaľovaní projektu BP berie do úvahy aj existenciu chránených území, ktoré by tieto projekty mohli negatívne ovplyvniť (napr. využívanie vodného zdroja na jeho hornom toku môže mať negatívny vplyv na chránené územie ležiace pri jeho dolnom toku).

V niektorých prípadoch je nevyhnutné spolupracovať s inými subjektmi. BP, ConocoPhillips a ExxonMobil vytvorili spoločný program pre svoje projekty na Aljaške, ktorý sa ochrany a bezpečnosti pri prípadnom kontakte s ľadovými medvedmi. BP na začiatku každej zimy zo vzduchu pomocou infračervenej kamery lokalizuje medvedie brlohy, aby naplánoval na zimné obdobie svoje aktivity v dostatočnej vzdialenosti, aby nedošlo ku kontaktu s ľuďmi.

Na kanadskej i americkej strane BP spolupracuje s pôvodnými obyvateľmi – Inuitmi, aby využilo ich znalosti miestneho prostredia (napr. pozorovanie výskytu a pohybu morských živočíchov). Na základe ich informácií potom prispôbuje svoje činnosti, aby nedošlo k negatívnym následkom na zvieratá a životné prostredie.

Pre udržanie reputácie ropných spoločností je dôležitý spôsob, ako pristupujú k citlivým socio-ekonomickým záležitostiam, ako sú vplyvy na kultúrne dedičstvo, pôvodných obyvateľov, nútené vysťahovanie a pracovné

podmienky. BP deklaruje snahu o otvorenú komunikáciu s miestnymi spoločenstvami, napr. pomocou workshopov alebo distribúcie informačných materiálov.

BP vytvorilo dva poradné panely pre svoje projekty v Indonézii a v Azerbajdžane, ktoré sa zaoberajú socio-ekonomickými podmienkami a možnosťami vylepšenia činnosti BP v týchto oblastiach. Rôzne záujmové skupiny si podľa BP vyžadujú zvýšenie transparentnosti v oblasti zverejňovania informácií týkajúcich sa vplyvu firmy na spoločnosť ako celok. Na dobrovoľné investície do miestnych komunít v roku 2011 vynaložilo BP 100 mil. USD. Infraštruktúra, ktorú BP buduje pre svoje projekty, môže prispieť k príchodu ďalších investorov alebo ju môžu využívať miestni podnikatelia.

K pozitívnym vplyvom ropných spoločností na miestne komunity patria vytváranie pracovných miest, transfer know-how, spolupráca s miestnymi dodávateľmi (pri 72 % hlavných projektov BP školí alebo poskytuje podporu lokálnym dodávateľom, aby boli schopné splniť požiadavky firmy na tovary a služby) alebo podpora dodržiavania ľudských práv. K negatívnym vplyvom ropných spoločností na miestne komunity patria narušenie tradičného spôsobu života miestnych komunít, poškodenie kultúrneho dedičstva alebo podpora korupcie.

Až 86 % hlavných ťažobných lokalít malo v roku 2011 vo svojom manažmente zamestnancov z hostiteľskej krajiny. BP investuje do programov, ktoré sú relevantné pre potreby miestnych spoločenstiev, sú v súlade s jeho podnikaním a realizované v spolupráci s miestnymi organizáciami.

Zamestnancom BP pomáha Employee Matching Fund, ktorý spája ich osobné príspevky alebo dobrovoľnícke činnosti s konkrétnymi charitatívnymi aktivitami. V roku 2011 zamestnanci na tieto účely venovali viac ako 7,6 mil. USD, ktoré doplnila firemná nadácia ďalšími 9,7 mil. USD.

Priame investície do komunitných programov v roku 2011 boli 103,7 mld. USD, z toho 37,5 mil. USD v USA, 27 mil. USD vo Veľkej Británii, 2,6 mil. USD v ostatných európskych krajinách a 36,6 mil. USD v ostatných krajinách sveta. Z týchto financií 8 % pripadlo na rozvoj firiem, 35 % na vzdelávanie, 1 % na zaistenie prístupu k energiám, 3 % na výstavbu infraštruktúry, 23 % kultúru a 30 % na ostatné. (3)

Napriek enormnej snahe spoločnosti prezentovať sa ako udržateľná, jej reputácia utrpela po výbuchu ropnej plošiny Deepwater Horizon v Mexickom zálive v roku 2010. Podľa odhadov federálnej vlády USA sa do vody dostalo až 4 mil. bbl ropy a je považovaná za najväčšiu ekologickú haváriu v dejinách krajiny. Ak by sa havária rozsahu Deepwater Horizon stala v arktických oblastiach, dosahy na životné prostredie by kvôli odľahlosti a náročným klimatickým podmienkam boli oveľa vážnejšie a dlhodobejšie. Zástupcovia vlády žiadajú od BP zaplatenie pokuty vo výške 16 mld. USD. Doteraz už spoločnosť zaplatila miestnym samosprávam, jednotlivcom, firmám a na rôznych pokutách spolu 13,5 mld. USD. Na účely finančného vyrovnania vopred vyčlenila 42 mld. USD, z toho 38 mld. USD získala predajom rôznych aktív. Tento príklad ukazuje, že okrem poškodenia reputácie prinášajú takéto nepredvídané situácie i rozsiahle finančné škody. (15)

Shell

Udržateľný rozvoj pre Shell znamená vyváženie krátkodobých a dlhodobých záujmov spôsobom, ktorý umožňuje integráciu ekonomických, environmentálnych a sociálnych okolností do jeho podnikateľských rozhodnutí. Shell deklaruje dôležitosť zákazníkov, vlád, mimovládnych organizácií, miestnych spoločenstiev a celého odvetvia pri presadzovaní udržateľného rozvoja.

Všetci zamestnanci a dodávatelia Shellu musia dodržiavať pravidlá spísané v Shell Health, Safety, Security, Environment and Social Performance (HSSE & SP) Control Framework, ktorý sa týka zdravia, bezpečnosti, životného prostredia a sociálnych otázok. Súlad ich činností s týmto rámcom sa kontroluje na každej úrovni organizácie.

Pri všetkých hlavných projektoch musí byť vypracovaný plán, ako minimalizovať dopady činnosti firmy na sociálne prostredie. Shell sa snaží zachovávať tradičný spôsob života pôvodného obyvateľstva a predchádzať nedobrovoľnému presťahovaniu miestnych komunít. Zamestnanci pracujúci priamo s miestnymi komunitami postupujú podľa vypracovaného manuálu a zároveň sa zúčastňujú na výmenných programoch, ktoré majú týmto špecialistom uľahčiť výmenu skúseností.

V roku 2011 tvorili expatrioti menej ako 10 % zamestnancov Shellu.

Shell poskytuje miestnym firmám školenie z jeho globálneho systému obstarávania, aby mali väčšiu šancu stať sa jedným z jeho dodávateľov. Z rovnakého dôvodu usporadúva stretnutia medzi jeho globálnymi a miestnymi dodávateľmi za účelom vytvárania nových obchodných príležitostí. V roku 2011 sa takéto stretnutia uskutočnili v Nigérii, Číne, Indii a v Mexiku.

Investície v sociálnej oblasti smerujú najmä na projekty týkajúce sa bezpečnosti na cestách, rozvoja miestneho podnikania a zaistenie bezpečného a spoľahlivého prístupu k energii pre miestne obyvateľstvo. Program Shell LiveWIRE podporuje podnikanie prostredníctvom poradenstva pre mladých podnikateľov. Miestne

spoločenstvá sa často podieľajú na výbere a implementácii projektov, ktoré Shell financuje. V roku 2011 Shell vynaložil na investície v sociálnej oblasti okolo 125 mil. USD, z toho 45 mil. USD v krajinách s HDP nižším ako 15 tis. USD p.c. V týchto krajinách spoločnosť obstarala tovary a služby za 12 mld. USD, z toho viac ako 90 % od miestnych firiem.

V environmentálnej oblasti sa firma snaží o zníženie emisií oxidu uhličitého, ktoré zahŕňa štyri aspekty: zvýšenie ťažby zemného plynu, vývoj zariadení na zachytávanie a skladovanie oxidu uhličitého, výroba biopalív s nízkymi emisiami a zvýšenie energetickej efektívnosti činností. Shell dodáva zemný plyn do väčšieho množstva krajín ako ktorákoľvek iná energetická spoločnosť a v roku 2012 očakával, že vyťaží viac zemného plynu ako ropy. Zemný plyn je fosílné palivo, ktorého spaľovanie pri výrobe elektrickej energie prináša najnižšie emisie CO₂, až o 50 % nižšie ako uhlie.

Shell je súčasťou najväčšieho projektu na zachytávanie a skladovanie oxidu uhličitého na svete, Gorgon LNG v Austrálii, ktorý by mohol ročne zachytiť a uskladniť 3 až 4 mil. ton CO₂. Podľa Shellu je pre rozšírenie používania CCS nevyhnutná podpora od vlád, pretože takáto činnosť nevytvára pre firmy žiadne príjmy.

Shell bol jednou z prvých spoločností, ktorá už pred 35 rokmi zverejnila svoje princípy podnikania. V súčasnosti zahŕňajú aj trvalo udržateľný rozvoj, antitrustové pravidlá, boj proti korupcii a dodržiavanie ľudských práv. Očakáva sa, že všetci zamestnanci a dodávatelia by mali tieto princípy dodržiavať a riadiť sa podľa nich. V roku 2011 firma zaviedla systém princípov pre dodávateľov (Shell Supplier Principles), ktoré špecifikujú podmienky, ktoré by dodávatelia mali splniť v oblastiach bezúhonnosti, pracovných a ľudských práv. Súlad s týmito princípmi bude kontrolovaný počas celej doby trvania kontraktu.

Pri nových projektoch alebo pri rozširovaní existujúcich Shell vykonáva štúdie ich potenciálnych dopadov na obyvateľstvo a životné prostredie. Do konca roku 2011 mal Shell vypracovaných deväť akčných plánov týkajúcich sa zachovania biodiverzity na mieste svojich operácií, ďalšie sa budú týkať Austrálie, Iraku, Nigérie a Juhoafrickej republiky.

Spoločnosť na základe predchádzajúcich negatívnych skúseností kladie veľký dôraz na budovanie svojej reputácie v Nigérii. V roku 2011 Shell zaplatil nigérijskej vláde na poplatkoch a daniach 6 mld. USD. Domácim nigérijským firmám zadal kontrakty za 1,4 mld. USD. Počas svojho pôsobenia v Nigérii Shell vytvoril 6 tis. priamych a 35 tis. nepriamych pracovných miest. 90 % všetkých zamestnancov firmy v krajine sú Nigérijčania. V roku 2011 Shell prispel 59,9 mil. USD na Niger Delta Development Commission a 23,6 mil. USD na rozvojové projekty pre miestne komunity. Súhrnne do konca roku 2011 Shell prispel na rozvojové programy pre miestne spoločnosti 78 mil. USD, ktoré zasiahli 314 komunít s celkovou populáciou 3 mil. ľudí.

Shell založil v roku 2000 svoju vlastnú nadáciu Shell Foundation, do ktorej do roku 2011 vložil spolu 410 mil. USD. Jej cieľom sú hlavne trvalo udržateľná doprava, zabezpečenie prístupu k energii a vytváranie pracovných miest v malých podnikoch. (24)

Total

Total si na rozdiel od väčšiny ostatných ropných firiem stanovuje exaktne definované environmentálne ciele, ktorých plnenie sa dá presne overiť na základe číselných ukazovateľov. Medzi tieto ciele patria minimalizovanie úniku uhlíkovodíkov do vody (menej ako 30 mg/l pri morskej ťažbe, menej ako 10 mg/l pri ťažbe na pevnine), obmedzenie spaľovania pridruženého zemného plynu, zvýšenie energetickej efektívnosti v každej oblasti činností (prieskum a ťažba, rafinácia, výroba chemikálií) a certifikácia podľa normy ISO 14001. Medzi ďalšie ciele patria zvyšovanie podielu žien a iných národností okrem francúzskej vo vrcholovom manažmente.

Spoločnosť sa venuje aktivitám v rôznych oblastiach, ktorých spoločným menovateľom je pozitívny vplyv na obyvateľstvo a životné prostredie. V roku 2010 bol založený program Total Access to Solar, ktorého cieľom je umožniť ľuďom v rozvojových krajinách prístup k bezpečnej a čistej solárnej energii. Na to slúžia štandardizované produkty, ktorých kvalita je zaručená spoluprácou s dodávateľmi, školenia o spôsobe ich používania, zainteresovanie finančných inštitúcií poskytujúcich úvery pre zákazníkov, poskytovanie servisu a recyklačný program.

Total v roku 2009 založil program Total Ecosolutions, ktorý pomáha znižovať koncovým používateľom spotrebu energie a vplyv na životné prostredie. Jeho cieľom je podporiť vývoj produktov a služieb, ktoré sú ešte šetrnejšie k životnému prostrediu, ako to určujú medzinárodné štandardy. Do konca roku 2011 toto označenie získalo 32 produktov a služieb. Používanie týchto výrobkov znížilo emisie CO₂ o 750 tis. ton v roku 2010.

Iniciatíva Total Développement Régional (TDR) pomáha rozvoju francúzskych malých podnikov vo forme bezúročných úverov a exportného poradenstva už 30 rokov. Cieľom je obnovenie ekonomickej aktivity v regiónoch, kde Total ukončil, resp. obmedzil svoju činnosť.

V ostatných piatich rokoch (do roku 2011) Total viac ako zdvojnásobil množstvo tovarov a služieb nakupovaných od lokálnych dodávateľov. V Afrike až 90 % tovarov a služieb nakupovaných divíziou rafinácie a marketingu pochádza z miestnych zdrojov. Total takisto deklaruje, že jeho dodávatelia musia uplatňovať podobné etické princípy a vyhradzuje si právo vykonať u nich audit týkajúci sa tejto oblasti.

Hodnotenie činností Totalu z etického hľadiska uskutočňuje každý rok nezávislá agentúra GoodCorporation, ktorá sa zameriava na pracovné a ľudské práva, bezúhonnosť a životné prostredie.

Total podmieňuje vstup do novej krajiny schopnosťou zabezpečiť uplatňovanie svojich podnikateľských a etických princípov tak v rámci svojich aktivít, ako aj u dodávateľov. Na ich dodržiavanie dohliada etický výbor Totalu.

Zapájanie lokálnych dodávateľov im umožňuje splniť medzinárodné štandardy v rámci kvality, bezpečnosti a pracovných podmienok. Súčasťou je aj podpora miestnych malých podnikov. Cieľom je naštartovať rozvoj v jednotlivých oblastiach takým spôsobom, aby mohol pokračovať aj bez ďalšieho pričinenia Totalu.

Snahou firmy je znížiť množstvo odpadu, ktorý vzniká pri jej činnostiach, recyklovať ho v čo najväčšej možnej miere alebo ho využiť napr. na výrobu elektrickej energie. V Jemene sa napríklad pridružený zemný plyn (ktorý sa často spaľuje bez akéhokoľvek využitia) používa na výrobu elektrickej energie pre obyvateľov v blízkosti ťažobnej lokality. Pri ťažbe ropných pieskov, ktorá je veľmi náročná na množstvo spotrebovanej vody, je Total schopný recyklovať až 80 % použitej vody. Na 1 barel bitumenu z ropných pieskov pripadajú 2 – 4 použité barely vody.

Takisto aj Total má svoju vlastnú nadáciu - Total Foundation bola založená v roku 1992. Venuje sa aj snahe o zachovanie biodiverzity v moriach a oceánoch. V sociálnej oblasti v roku 2011 investície do rozvoja miestnych komunit dosiahli 305 mil. EUR, z toho viac ako 90 % v krajinách mimo OECD. (26)

Chevron

Svoju víziu spoločnosť nazvala „The Chevron Way“ – byť globálnou energetickou spoločnosťou uznávanou pre jej pracovníkov, partnerstvá a výsledky. Hodnotami, ktoré Chevron uznáva, sú integrita, dôvera, rôznorodosť, dômyselnosť, partnerstvo, ochrana ľudí a životného prostredia a vysoká výkonnosť.

Riadenie rizika v spoločnosti podlieha pravidlám OEMS – Operational Excellence Management System, ktoré identifikujú, riadia a znižujú riziká, zlepšujú výkonnosť spoločnosti a zabezpečujú súlad činností so zásadami podnikania. Tieto pravidlá sú prísnejšie ako určujú medzinárodné štandardy pre ochranu životného prostredia (ISO 14001), ochranu zdravia a bezpečnosti pri práci (OHSAS 18001). Každý pracovník má oprávnenie a zodpovednosť zastaviť činnosť zariadení pri podozrení na ohrozenie bezpečnosti.

V rokoch 2005 – 2011 Chevron investoval okolo 1 mld. USD do udržateľnosti miestnych komunit. Za kľúčové považuje investície do zdravotníctva, vzdelávania a ekonomického rozvoja, ktoré sú podľa Chevronu najdôležitejšie pre zvýšenie kvality života obyvateľov. Expatrioti tvoria iba 10 % celkovej pracovnej sily.

V Indonézii bolo do obnovy lesov a zlepšenia poľnohospodárskych činností zapojených 108 miestnych farmárov a vysadených 30 200 stromov.

Od roku 2011 Chevron v rámci svojich operácií na Sumatre nevypúšťa odpadové vody do prostredia – namiesto toho ich znova využíva pri ťažbe alebo ukladá do zásobníkov v hĺbke až 305 m pod zemou.

V roku 2011 Chevron založil Green Corridor Initiative, ktorej cieľom je vysadenie 250 tis. stromov v najbližších piatich rokoch. V tomto roku spoločnosť v Indonézii získala od miestneho ministerstva životného prostredia najvyššie ocenenie za ochranu životného prostredia.

V Kolumbii boli pred rozšírením prieskumu do ďalších oblastí uskutočnené konzultácie so 172 miestnymi spoločenstvami komunity Wayúuov. Na určenie potenciálnych dopadov ťažby na spoločenstvá, prírodné zdroje, biodiverzitu, kvalitu ovzdušia, využitie pôdy, odpadové hospodárstvo, hlučnosť a zdravie Chevron využíva proces ESHIA (Environmental, Social and Health Impact Assessment), ktorý sa uskutočňuje v spolupráci s rôznymi záujmovými skupinami. V spolupráci s komunitami Wayúuov firma identifikuje ďalšie oblasti zlepšovania, ako sú infraštruktúra, vzdelávacie a zdravotné programy, udržateľnosť poľnohospodárstva a rybolovu či podpora cestovného ruchu. V oblasti La Guajira je miera podvýživy u detí 10-krát väčšia ako v ostatných oblastiach Kolumbie. Chevron prispel k riešeniu tohto problému výstavbou 6 zdravotníckych zariadení a 22 fám.

V rokoch 2009 – 2011 Chevron investoval v USA do vzdelávania okolo 100 mil. USD (najmä do vzdelávania v oblasti vedy, technológií, strojárstva a matematiky). Chevron má aj svoj program spolupráce s univerzitami po celom svete – University Partnership Program (UPP), v rámci ktorého udeľuje granty, štipendiá či pomáha pri budovaní laboratórií.

V oblasti zdravotníctva Chevron vynaložil viac ako 20 mil. USD na program zameraný na obmedzenie prenosu vírusu HIV z matky na dieťa v krajinách ako Indonézia, Nigéria, alebo Filipíny.

V rebríčku spoločností najviac obdivovaných pre ich spoločenskú zodpovednosť, ktorý zostavil magazín Fortune, sa v roku 2012 Chevron umiestnil na 9. mieste. Z energetických spoločností lepšie umiestnenie dosiahol iba GDF Suez, ktorý obsadil dokonca prvé miesto.

V roku 2011 investície spoločnosti do sociálnej oblasti prvýkrát prekročili hranicu 200 mil. USD (konkrétne 209 mil. USD). Chevron tieto investície od roku 2006, keď dosiahli iba 91 mil. USD, razantne zvyšuje.

V roku 2010 bola vytvorená iniciatíva Niger Delta Partnership Initiative (NDPI), do ktorej Chevron prisľúbil vložiť 50 mil. USD. Členmi NDPI sú partneri z rôznych sektorov, domáce i medzinárodné organizácie. Chevron svojim príspevkom bude podporovať aj rozvoj mimo oblastí, kde priamo pôsobí. (4)

6 Záver

Podľa niektorých názorov je ropný priemysel už vo svojej podstate neudržateľný, keďže jeho jadrom je ťažba neobnoviteľných zdrojov energie. Na druhej strane, za ostatných viac ako 20 rokov došlo k obratu v myslení ropných spoločností, ktoré sa okrem zisku začali zameriavať aj na ďalšie ciele dôležité pre rôzne záujmové skupiny. Medzi nimi má dôležité postavenie trvalo udržateľný rozvoj, ktorý sa spája najmä so životným prostredím, spoločnosťou a postupným rastom využívania obnoviteľných zdrojov energie. I keď v niektorých prípadoch sa nedajú úplne vylúčiť negatívne vplyvy činnosti ropných spoločností, v ich silách je obmedziť ich na čo najnižšiu možnú úroveň. Firmy k tomu nútia najmä požiadavky a protesty vlád, mimovládnych organizácií a miestnych komunít. V súčasnej dobe je tlak verejnosti a záujmových skupín taký silný, že žiadna z ropných spoločností si nemôže dovoliť ignorovať tému udržateľného rozvoja.

Spoločenská zodpovednosť je nevyhnutnou súčasťou budovania reputácie firiem. K jej zvýšeniu nepochybne prispieva aj čoraz väčší počet investorov, pre ktorých je činnosť spoločností súvisiaca s udržateľným rozvojom jedným z faktorov pri ich rozhodovaní. Dlhodobú snahu o udržateľnosť aktivít môže narušiť nepredvídaná udalosť, ako to bolo aj v prípade spoločnosti BP a ekologickej katastrofy v Mexickom zálive.

Presúvanie ťažby do nových oblastí, často s extrémnymi podmienkami (ako je napríklad oblasť Arktídy alebo hlbokomorská ťažba) predstavuje pre spoločnosti zvýšené riziko, keďže s takýmito druhmi prostredia majú väčšinou malé alebo žiadne skúsenosti. Na mieste je preto vytváranie partnerstiev, ktoré umožňujú spojenie silných stránok jednotlivých firiem, zníženie rizika a synergické efekty. Pri takejto spolupráci je však nevyhnutné určiť mieru a rozsah zodpovedností každého z partnerov pri jednotlivých činnostiach.

Potenciál ropných spoločností prispieť k rozvoju hostiteľských krajín je nesporný, nie vždy sa však príjmy z ťažby ropy premietnu do zvýšenia životnej úrovne obyvateľstva. Pre dosiahnutie reálneho rozvoja krajín je preto nutná transparentná spolupráca firiem a vlád. Partnerstvá ropných spoločností, vlád, mimovládnych a medzinárodných organizácií a miestnych spoločenstiev vytvárajú priestor pre naštartovanie rozvoja krajín, ktorý môže pokračovať aj po ukončení ťažobných projektov a ktorý prinesie diverzifikáciu hospodárstva a zníženie závislosti krajín od ťažobného priemyslu.

Príspevok je súčasťou riešenia výskumného projektu VEGA č. 1/0461/12 - Manažérske kompetencie v zahraničných a domácich firmách v SR ako zdroj zvyšovania ich konkurenčnej výhody v ére globalizujúcej sa ekonomiky (Hlavný riešiteľ: prof. Ing. Soňa Ferenčíková, PhD.).

Literatúra

1. ANDERSON, C.L. - BIENIASZEWSKA, R.L. *The Role of Corporate Social Responsibility in an Oil Company's Expansion into New Territories* [online]. Dostupné na: http://download.clib.psu.ac.th/datawebclib/e_resource/trial_database/WileyInterScienceCD/pdf/CSR/CSR_3.pdf [cit. 2013-03-06].
2. BARENTS 2020. *Assessment of international standards for safe exploration, production and transportation of oil and gas in the Barents sea.* [online]. Dostupné na: http://www.dnv.com/binaries/barents_2020_report_%20phase_3_tcm4-519577.pdf [cit. 2013-03-10]

3. BP. *Sustainability Review 2011* [online]. Dostupné na: http://www.bp.com/assets/bp_internet/globalbp/STAGING/global_assets/e_s_assets/e_s_assets_2010/downloads_pdfs/bp_sustainability_review_2011.pdf [cit. 2013-02-27].
4. CHEVRON. *2011 Corporate Responsibility Report* [online]. Dostupné na: http://www.chevron.com/documents/pdf/corporateresponsibility/Chevron_CR_Report_2011.pdf [cit. 2013-03-03].
5. THE ECONOMIST. 2008. The Amazon: Tread Softly. In *The Economist*. 2008, roč. 166, č. 35, s. 48-49. ISSN 0013-0613.
6. EIRIS. *EIRIS Sustainability Report* [online]. Dostupné na: <http://www.eiris.org/files/research%20publications/EIRISGlobalSustainabilityReport2012.pdf> [cit. 2013-03-05].
7. ESCOBAR, L.F. – VREDENBURG, H. *Multinational Oil Companies and the Adoption of Sustainable Development: A Resource-Based and Institutional Theory Interpretation of Adoption Heterogeneity* [online]. Dostupné na: http://download.springer.com/static/pdf/300/art%253A10.1007%252Fs10551-010-0534-x.pdf?auth66=1363814373_1a47d30656e1c2c59d05e50ca78cbf82&ext=.pdf [cit. 2013-03-07].
8. EXXONMOBIL. *2011 Corporate Citizenship Report* [online]. Dostupné na: http://www.exxonmobil.com/Corporate/Files/news_pub_ccr2011.pdf [cit. 2013-03-03].
9. FINNER, M. et al. *Oil and Gas projects in the Western Amazon: Threats to Wilderness, Biodiversity, and Indigenous Peoples*. [online]. Dostupné na: <http://www.plosone.org/article/info%3Adoi%2F10.1371%2Fjournal.pone.0002932> [cit. 2013-03-14].
10. IALLONARDO, T. *Frequent Oil Disasters Cry for Comprehensive Climate and Energy Reforms*. [online]. Dostupné na: <http://www.nwf.org/news-and-magazines/media-center/news-by-topic/global-warming/2010/07-28-10-oil-disasters-report.aspx> [cit. 2013-03-17].
11. IMOUBE, T. – IRORO, T. *Ecological Restoration of Oil Spill Sites in the Niger Delta, Nigeria*. [online]. Dostupné na: http://www.jsd-africa.com/Jsda/V11N02_Fal2009/PDF/Ecological%20Restoration.pdf [cit. 2013-03-17].
12. IPIECA. *Partnerships in the Oil and Gas Industry* [online].
1. Dostupné na: <http://www.ipieca.org/sites/default/files/publications/partnerships.pdf> [cit. 2013-03-05].
13. IPIECA. *Sustainability reporting on the rise within the Petroleum Industry - A view of the industry and experiences from an NOC, IOC and Service Company* [online]. Dostupné na: http://www.ipieca.org/system/files/event-materials/SPE_Reporting_slides_-_156369.pdf [cit. 2013-03-05].
14. KARL, T.L. *Understanding the Resource Curse*. [online]. Dostupné na: <http://openoil.net/wp/wp-content/uploads/2011/12/Chapter-2-reading-material.pdf> [cit. 2013-03-14].
15. KRAUSS, C. – MEIER, B. *As Oil Spill Trial Opens, Push for a Deal Continues*. [online]. Dostupné na: http://www.nytimes.com/2013/02/26/business/energy-environment/bp-trial-opens-with-possible-deal-in-background.html?pagewanted=all&_r=0 [cit. 2013-03-17].
16. LE MENESTREL, M. - VAN DEN HOVE, S. - DE BETTIGNIES, H.-C. *Processes and Consequences in Business Ethical Dilemmas: The Oil Industry and Climate Change* [online]. Dostupné na: http://download.springer.com/static/pdf/848/art%253A10.1023%252FA%253A1021237629938.pdf?auth66=1363814718_e70e67705767a096892a6535ab318f82&ext=.pdf [cit. 2013-03-08].
17. NATURAL VALUE INITIATIVE. *Tread lightly: Biodiversity and ecosystem services risk and opportunity management within the extractive industry*. [online]. Dostupné na:

- <http://www.naturalvalueinitiative.org/download/documents/Publications/NVI%20Extractive%20Report%20Executive%20Summary.pdf> [cit. 2013-03-17].
18. OEKOM. *oekom Industry Focus Oil & Gas* [online]. Dostupné na: http://www.oekom-research.com/homepage/english/oekom_Industry_Focus_O&G_2012_en.pdf [cit. 2013-03-05].
 19. ROBERTS ENVIRONMENTAL CENTER. *2010 Sustainability Reporting of the World's Largest Mining, Crude-Oil Production Companies* [online]. Dostupné na: <http://www.roberts.cmc.edu/psi/PDF/Mining2010.pdf> [cit. 2013-03-05].
 20. ROBERTS ENVIRONMENTAL CENTER. *2010 Sustainability Reporting of the World's Largest Petroleum Refining Companies* [online]. Dostupné na: <http://www.roberts.cmc.edu/psi/PDF/PetRefining2010.pdf> [cit. 2013-03-05].
 21. SAM. *DJSI 2012 Review Results* [online]. Dostupné na: http://www.sustainability-index.com/images/review-presentation-2012_tcm1071-343085.pdf [cit. 2013-03-05].
 22. SCHWEITZER, D. *Oil Companies and Sustainability: More than Just an Image?* [online]. Dostupné na: <http://deepblue.lib.umich.edu/bitstream/handle/2027.42/91040/Dana%20Schweitzer%20Thesis%204-19.pdf?sequence=1> [cit. 2013-03-05].
 23. SHANKLEMAN, J. *Going Global: Chinese Oil and Mining Companies and the Governance of Resource Wealth*. [online]. Dostupné na: http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/Shankleman_Going%20Global.pdf [cit. 2013-02-27].
 24. SHELL. *Sustainability Report 2011*. [online]. Dostupné na: http://reports.shell.com/sustainability-report/2011/servicepages/downloads/files/entire_shell_sr11.pdf [cit. 2013-02-27].
 25. SKJÆRSETH, J.B. et al. *Limits to Corporate Social Responsibility: A comparative study of four major oil companies* [online]. Dostupné na: <http://www.fni.no/doc&pdf/FNI-R0704.pdf> [cit. 2013-02-27].
 25. TOTAL. *Society and Environment Report 2011* [online]. Dostupné na: http://www.csr-report2011.total.com/Public/Files/Total_RSE_en.pdf [cit. 2013-03-03].

Kontakt:

Ing. Tatiana Hlušková
Katedra medzinárodného obchodu
Obchodná fakulta Ekonomickej univerzity v Bratislave
Dolnozemska cesta 1
852 35 Bratislava
tatiana.hluskova@gmail.com